

Szavalásról

a „szavalás”-nál; pedig a kultúra fejlődésével együtt haladó népek ez elismert és gyakorlott művészete nem érdemli meg ezt a lebecsülést, mert a jó szavalás ép úgy kimeríti a szépné fogalmát és ugyanolyan lélekemelő, derűs vagy megrázó hatásokra képes, mint az előadó művészetek bármelyike. Itt tehát valami sajnálatos és lényegbe vágó félreértésnek kell lennie; különben nem üldöznének és gunyolnának minden előadást, mely a szavalásra emlékeztet. Mikor e félreértés okát kutatom, meg kell állapítanom, hogy a „jó szavalás” nem vesztette el és nem is fogja soha elveszíteni jogosultságát. A félreértés tehát csakis abban keresendő, hogy a közönség nagy része nincs tisztában a „jó szavalás” kritériumaival. Szavalásnak fogad el holmi bömböléseket és vakon hisz azokban, akikről „a hír” beszél. Emberek, akikben sem érző szív, sem megértő lélek nincs; akik a szavalás legelemibb követelményeit nem bírják; akik egy mondatot helyesen hangsúlyozni vagy kellően tagolni sem tudnak; akiknek sejtelmük sincs arról, hogy a nyelv mily mesterének kell lenni annak, aki nagy költői érzések és gondolatok tolmácsává szegődik; akiknek az soha még csak eszükbe sem jutott, hogy a hang drámai célra ép oly lelkiismeretes képzésre szorul, mint az énekes-szakmára! Ezek a többnyire rosszhiszemű műkedvelők „szavaló művészek”-nek adják ki magukat és izléstelen gargalizálásuk és grimaszaikkal a művelt hallgatót csak megbotránkoztatják. A művészeteknek egy közös alapjuk van, és ez: az érzés! E nélkül nemcsak művészet nincsen, hanem igazi művész sem lehet senki. És ezt a nélkülözhetetlen alapot a tehetségtelenek azzal hamisítják meg, hogy ott is színészkednek, ahol színészkedni bűn. Tagadhatatlan, hogy a színész művészete az érzés, a beszéd és arcjáték révén rokon a szavalóéval; csak hogy míg a színész az ember helyzetének és lelki világának jellemzésére a lélek és test minden kifejező képességét igénybe veheti —, addig a szavalónak tudnia kell, hogy az ő művészete bizonyos zárt formát követel, mely a mozgás és gesztus segítségéről már eleve lemond, nehogy

oda nem illő ágálással az érzés ellen vétsen, mert minél bensőbben és minél egyszerűbben tolmácsolja a költő gondolatait és minél nemesebb a magatartása — sikere annál nagyobb lesz. Az érzésnél biztosabb kalauza a művészetnek nincsen; ennek hatása alól nem vonhatja ki magát senkisé — és mégis — maga az érzés nem elegendő arra, hogy valaki jól szavaljon. A jó szavalónak sok minden egyébre is szüksége van. Első sorban: minden hibától és modorosságtól ment tiszta kiejtésre; aztán a nyelvnek tökéletes ismeretére, amelyen szaval; a fantázia végtelenségére: nagy lelki és kedélygazdagságra; rendkívül kifejtett finom izlésre és óriási érzékre a kellő hangulatok megteremtése iránt. E belső tulajdonságokon kívül: az előnyös vagy legalább is rokonszenves külső csak fokozhatja a hatást, míg a kellemetlen vagy éppen ellenszenves megjelenés problémátikussá teheti a belső értékek által netán várható eredményt is. Mind e követelések természetesen nem vonatkozhatnak a zseniális művészre, ki maga alkot magának szabályokat; de nélkülözhetetlenek a kevésbé megáldott tehetségekre, hogy kellő tájékozottsággal indulhassanak el a kezdet nehéz útján. Tudni kell, hogy a szavalás abban is hasonlít a színészethez, hogy merőben egyéni értékeken alapul; mert valamint a színész jólélekkel csakis olyan szerep eljátszására vállalkozhatik, melynek külső és belső követelményeit egyéniségének határai között fedezni képes: úgy a hivatásos szavaló is az előadandó költemények közül nem válogathat büntetlenül anélkül, hogy egyéniségének speciális tulajdonságaival s kifejező eszközeivel komolyan számot ne vetne. Igaz, hogy a zsenialitás a szavalás terén is elfogadhatóvá tudja tenni, amit éppen akar, csak hogy az igazi művészettől nem „elfogadható”-t kívánunk, hanem a maga nemében a legtökéletesebbet. E téren — különösen nálunk — igen nagy fogalomzavar van. Akinek pl. más becsületes mestersége vagy készsége nincsen, az egyszerűen a „művész” címet és jelleget adományozza önmagának, mert ehhez állítólag semmiféle kvalifikáció nem kell. Csakhogy a gondviselés